

nem juttatta vissza jogos tulajdonosának. Az erdélyi magyarság tehát arra kényszerült, hogy alapítványi forrásokból, hazai és határon túli támogatásból, egyének áldozatkészségéből teremtesse meg a közművelődési munka lehetőségét. Így születtek Kolozsváron az *EMKE Mikó Imre Könyvtára* és *Heltai Gáspár Alapítványi Központ*, *Györkös Mátyás Albert EMKE műteremlakás*, *zilahi, szilágysomlyói EMKE-házak*, *csernakeresztúri Magyar Tájház*.

2008-ban az EMKE elnöksége úgy határozott, hogy az 1885. évi alapítás emlékére április 12-ét az *Erdélyi Magyar Közművelődés Napjává* nyilvánítja, amely alkalommal minden esztendőben országos ünnepséget rendez. Ezeknek az ünnepségeknek a fő célja a magyar identitás, az erdélyiség és az egyetemes kulturális értékek megőrzése. Az erdélyi magyarság munkájában pedig csak akkor lehet eredményes, ha szellemiségét az EMKE régi jelszava hatja át: „*Ki a köznek él, annak élni érdemes!*”

Sebestyén Kálmán

Irodalom: *Sándor József:* Az EMKE megalapítása és negyedszázados működése 1885–1910. I–II. Kolozsvár 1911. – *Ungváry Sándor* (szerk.): EMKE naptár, 1943. Kolozsvár – *Dávid Gyula–Nagy Pál* (szerk.): EMKE 1885–1995. Kolozsvár 1995. – *Balogh Edgár* (szerk.): Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. I. Bukarest 1981.

Mi történt Szomoróczon?

A „legbátrabb falu” korabeli eseménytörténete

A rendkívüli közzététel

A Magyar Közlönyben, amelyben többségében a törvények és rendeletek kerülnek hivatalosan kihirdetésre a 2008. évi 159. számában tárgyát tekintve szokatlan, mondhatnánk rendkívüli közlemény jelent meg. A közreadott 2008. évi LXIV. törvény azt tartalmazza, hogy az Országgyűlés „fejet hajt Kercaszomor lakóinak az 1920-as felkelésben tanúsított bátor magatartása előtt, ezért” törvényt alkot, miszerint Kercaszomor védőnek bátorságát törvénybe iktatja, a községnek a „Legbátrabb Falu” („*Communitas Fortissima*”) címet adományozza, valamint a község címere „*Communitas Fortissima*” jelszóval egészül ki.

Az általános gyakorlat azt mutatja, hogy a történelmi eseményeket többségében az adott tudományág, jelen esetben a történelem ítéli meg. Itt pedig jogalkotásról, törvénybe iktatásról van szó. Igaz, történt már ilyen a magyar joggyakorlatban, például Sopron város estében 1922-ben, amikor a korabeli nemzetgyűlés a „Legbátrabb Város” („*Civitas Fidelissima*”) címet adományozta részére a Magyarországhoz való nagyfokú ragaszkodásáért a népszavazás során.

Kevésbé ismertek viszont azok az események, amelyek az Országgyűlést történelmi tények törvénybe iktatására, cím adományozására készítették Kercaszomor esetében.

Kercaszomorról azt tudhatjuk a 2001. évi népszámlálás szerint 272 fős, magyarokból álló egyetemes „zsáktelepülés” Vas megye dél-nyugati részén, a magyar-szlovén határ közvetlen közelében, a Kis-Kerka és Kerka patakok deltájában, az Őrségben, a Göcsej és Hetés határán. A II. világháború során visszatért Délvidék, Muraköz és Muravidék területek és községek rendezése során 1942-ben Kerca és Szomorócz községek összevonásából jött létre.

Az „őrállók” és utódaik

A magyar államot megalapító Szent István királyunk az államszervezet kialakítását összekapcsolta a kereszténység felvételével. A kereszténység korai megjelenését jelenti a későbbi Kercaszomor térségében, hogy a község déli határában a Pusztá-temető dűlőben található Szent Viszló (Szent Vencel) templomának romjai. Írásos forrásokban először 1208-ban került feltüntetésre. Egyébként az Őrség területén ez a templom a legrégebbi szakrális hely.

Kercaszomor község logoja, a stilizált „életfa”

Ugyancsak a község korai létezését bizonyítja, hogy része volt a Magyarország nyugati határán létrejött Őrségnek. Az Őrséget az Árpád-házi királyok hozták létre mint határvédelmi rendszert a nyugatról betörő németekkel szemben.

Az Alsó-Őrség központja Őrszentpéter volt a hozzátartozó 18 községgel, köztük Kerczával és Szomorócczal. Szabadalmas kiváltságukat V. István ismerte el 1270-ben. Az Őrségi „örök” saját fegyvereikkel, saját költségükön védték Magyarország nyugati határait. Ennek fejében mint szabadalmasok nemesi kiváltságokat kaptak, csak a királynak voltak alárendelve. Ebben a szabadságban éltek évszázadokon keresztül. Ezt az állapotot, ezt a tudatot zavarta meg az első világháborút követő igazságtalan békeszerződés és annak megaláztatásai.

Az első világháborúban győztes hatalmak az igazságosságot, a nemzetek önrendelkezését hirdették a majdani béke rendező elvének. Magyarország elfogadta az antant rendező elveit. Minden területi és népességi rendezésben népszavazást javasolt. Előre kijelentette, hogy a népszavazás eredményét el fogja fogadni bármi is lesz annak az eredménye. Ennek ellenére, mint a későbbi események bizonyítják, Magyarország esetében a hangzatos jelszavaik helyébe diktatúrát, az önkényt, a saját és szövetségeseik érdekét állították.

A Magyarország által aláírt, nagy jelentőségű fegyverszüneti egyezmény Belgrádban, 1918. november 13-án úgy lépett életbe, hogy az ország területén nem tartózkodott egyetlen idegen állam katonája sem. Magyarország ennek ellenére elfogadta és sajnos teljesítette azt a súlyos fegyverszüneti feltételt, hogy leszerelte katonaságát ezért teljesen védelem nélkül maradt. Ezt a fegyvertelen állapotot használta ki Magyarország valamennyi szomszédos állama, így köztük a Szerb–Horvát–Szlóven (S–H–S) Királyság is. A Belgrádban 1918. november 13-án kötött fegyverszüneti egyezmény az ország dél-nyugati részén az S–H–S állammal a fegyverszüneti (demarkációs) vonalat a békeszerződés megkötéséig a Dráva folyónál határozta meg. Ennek ellenére a délszláv állam katonasága 1918 karácsonyán önkényesen átkelt a Dráván és elfoglalta a Dráva és Mura folyók által határolt magyar területet, a Muraközt (Medimurje) és azt Horvátországgal egyesítette. Ezzel a legutolsó 1910. évi magyarországi népszámlálási adatok szerint 740 km² területet, 90 000 lakost foglaltak el önhatalmúlag. Az átcsatoltak 92%-a horvát 8%-a magyar volt. Ezzel Horvátország kész helyzetet (fait accompli) teremtett. A később összeülő békekonferencia Muraközzel, annak korábban Zala megyéhez tartozó két járásával csáktornyai (Cakovec) és perlakival (Perlog) nem is foglalkozott már. Tényként vették tudomásul az erőszakos elcsatolását. Nem kérték számon tőlük a lakosság véleményének mellőzését.

A Muravidékért

A népek, nemzetek önrendelkezési elvének deklarálása, annak majdani alkalmazása sok vitatott „megoldást” vetett fel a *Muravidék*-nek (Prekmurje) nevezett területen. Ezt északon a Rába folyó, keleten a hetési néprajzi egység, délen a Mura folyó, nyugaton pedig a magyar–osztrák politikai határ határolta.

Első igénylője Csehszlovákia és a Szerb–Horvát–Szlóven állam volt. Először Muraközhez hasonlóan erőszakkal kísérelték meg elszakítani 1918 karácsonyán. Az Ermenij Jurisich horvát kapitány által vezetett katonai osztag megszállta Muraszombatot (Murka Sobota). Ott saját impériumot kiáltott ki. Ezzel szemben lépett fel 1919. január elején a Pernecky Jenő százados vezette „vend-század”, amely Szombathelyről vonult ki és elfogta az önkényes foglalókat. Nem sokkal később – a békekonferencia jóváhagyásával – Csehszlovákia és a délszláv állam egy „szláv folyosó”-t („szláv korridor”) akart létrehozni Moson, Sopron, Vas és Zala megyékből, a muravidéki terület bennfoglalásával. A délszláv állam később csökkentette területi igényeit, a Balatonnál majd a Kerka folyó vonalában akarta a magyar–délszláv határ megvonását. Ezek a próbálkozások az ugyancsak győztes

Olaszország ellenállásán buktak meg. Olaszország nem akarta, hogy vele szemben az S–H–S állam erősödjön meg ebben a térségben.

A nemzeti önrendelkezés jegyében Klekl József vend (szlovén) nemzetiségű katolikus plébános több paptársával mozgalmat indított egy szláv nemzetiségű vallási alapon szervezendő autonóm terület létrehozására. Az autonóm területet „Slovenska Krajina”-nak akarták elnevezni.

Természetesen a terület felett még hatalmat gyakorló magyar kormány is harcra szállt a terület megtartásáért. „Vend=vármegye” néven kívánta egyesíteni e terület szláv és magyar lakosságát. A szervező munkával – a Muravidéken, Vashidegkúton (Cankova) született – dr. *Obál Bélát* kormánybiztosi minőségben bízta meg. A kormánybiztos helyettese Tkálecz Vilmos tanító pár napra önkényesen „Mura Köztársaság”-ot kiáltott ki, amit a magyar katonaság rövid időn belül felszámolt.

Az S–H–S állam kormánya időközben a „kis lépések” taktikájához folyamodott, mert kevesellte a Magyarországtól neki ítélt területeket. Az egykori szövetséges szomszédos országoktól – Romániától, Olaszországtól – területet nem követelhetett, maradt a szabad prédának tekintett Muravidék. A többséget kitevő szláv lakosságra hivatkozva 1919. július első felében kérte annak a délszláv államhoz csatlóását. A békekonferencia a kérésnek helyt adott annak ellenére, hogy erre az időre Magyarország Trianon utáni határait már kialakították, s a tervezetben Muravidéket Magyarországnak ítélték.

A délszláv államhoz csatolt területeket a megajándékozott nemcsak elvben akarta magáénak tudni, hanem tényleges hatalmat is gyakorolni kívánt. Az 1919. augusztus elején ismét a békekonferenciához fordult S–H–S állam kérte, hogy a terület rendje és az ott élő szláv lakosság védelmében engedélyezzék Muravidék megszállását. Erre is engedélyt kapott, s a bevonulás 1919. augusztus 12-től augusztus 25-ig megtörtént. Az 1910. évi népszámlálás adatai szerint ezzel 103 km² terület és 90 513 lakos került az S–H–S államhoz, konkrétan Szlovéniához. Az átcsatoltak között 75% vend (szlovén) 23% magyar, 2% egyéb népcsoporthoz tartozott. Különösen kirívó volt a megszállás Muravidék keleti határánál, ahol Magyarországgal volt határos. Itt 26 színmagyar községet csatoltak el, a mintegy 3–5 km-es sávban. Ezt a sávot a később az antant által kijelölt Határmegállapító Bizottság is vissza akarta adni Magyarországnak.

Az S–H–S állam Muravidék katonai megszállása jóval túlment a békekonferencia által engedélyezett határnál. Engedély nélkül elfoglalta: Szomorócz, Szentistvánlak, Bödeháza, Gáborjánháza, Szijártóháza, Zalaszombatfa, Rédcis, Kerkaszentmiklós (korábban: Tornyiszentmiklós) községeket is. A magyar tiltakozásra, majd a békekonferencia felhívásra az S–H–S állam katonasága Szomorócz és Szentistvánlak kivételével nem sokkal később visszavonult az önkényesen birtokba vett területekről.

Ilyen előzmények után került sor a békekonferencia tanácskozásának helyszínén, a Párizs melletti versaillesi-kastélyrendszer Kis-Trianon palotájában 1920. június 4-én Magyarország első világháború utáni határait rögzítő diktátum aláírására. A többszörösen igazságtalan békeszerződést a kényszer hatására Magyarországnak is alá kellett írnia. Igazságtalanságára érv az is, hogy az önrendelkezés, az igazságosság megsértése miatt ezt a „szerződést” a győztes Egyesült Államok nem írta alá, Magyarországgal külön békeszerződést kötött, amelyben nem szerepelnek a magyarországi új, trianoni határok.

A fegyveres harc és feltételei

A békefeltételeket alapvetően meghatározó Franciaország élén a tárgyalások befejezésekor a miniszterelnök személyében változás történt. Magyarországgal szemben keményvonalat képviselő Clemenceau helyébe Millerand lépett. A békefeltételek mellé egy „Kisérőlevél”-nek nevezett okmányt is csatoltak. Ebben kilátásba helyezték a békefeltételek későbbi felülvizsgálatának lehetőségét etnikai és gazdasági alapon. Bizalomkeltő volt az is hogy titkos tárgyalások kezdődtek hazánk és Franciaország között a területi határozványok mielőbbi felülvizsgálatára. Érzékelhető feszültség keletkezett viszont Olaszország és az S–H–S állam között az Isztriai félsziget, Fiumé (Rijeka) kérdésében. Többször jelentek meg Muravidék felett olasz repülőgépek. Röplapokat szórtak, amelyen az állt, hogy Muravidék újra szabad lesz. A megszálló katonaságot több helyen visszavonták a nagyobb helységekre, ezt a lakosság a tervezett kivonulás előjelének tekintette. Az elcsatolt terület népessége egyre inkább a megszállók ellen fordult. Bodóhegyen (Bodinci) és Battyádon (Puconci) községekben fegyveresen támadtak a megszállókra. Alsólendva (Lendava) is fegyveres harcot vívott a megszállókkal.

A „békediktátum” döbbenet okozott az egész országban, de voltak, akik vállalták a döntéssel szembeni ellenállást. Közéjük tartozott a korábban szabadalmas „nemesi” szabadságjogokat élvező Kercza és Szomorócz lakossága is. A felkelés előtti utolsó 1910. évi népszámlálás szerint Kercza lakossága

Koszorítás az emlékharangnál

353 főből állt, többségük a szücs-céhben dolgozott. Szomorócz 200 főből állt és fazekas kézművesek voltak. Célul tüzték ki az önfelszabadítást és így is cselekedtek.

A tervbe vett fegyveres akció 1920. augusztus 1-jén 23 órakor kezdődött. A Kercza községben állomásozó határőr-kirendeltség vezetőjével, Ranky József határőrhadnaggal, a hozzá beosztott 17 határőr továbbá a hozzájuk csatlakozó kerczai és szomoróczyi férfiak a megszállt községből fegyveresen kiűzték az S–H–S állam katonaságát, és a Trianonban megállapított határon túlra, Domokosfáig (Domanjsevc) kergették őket. A küzdelemhez szükséges fegyvereket Rankay határőr-hadnagy adta a határőrség készletéből a kerczaiaknak. A Szomorócz községből menekülő megszállók eldobált fegyvereit a szomoróczyi felkelők használták fel.

A megszállók és a felkelők katonai ereje egyenlőtlen volt a megszállók javára. Így a harc órákon belül a megszállók javára dőlt el. Szomoróczyot ismét megszállták. A felkelésben személyesen részt vettek közül csak a szomoróczyiak neve ismert, meghurcoltatásuk során jegyezték fel: Ábrahám Lajos, Császár Antal, Horváth Sándor, Ingiszi Ferenc, Kulesár Lajos, Papp József, Papp Sándor, Pongrácz Sándor, ifj. Pongrácz Antal, Pongrácz Ferenc, Pongrácz Dániel. A harcokban ugyancsak részt vett határőrök és kerczai férfiak nevét sajnos nem ismerjük, legalábbis eddig nem sikerült felkutatni. Rankay József határőrhadnagy hivatalosan nem részesülhetett elismerésben, hiszen békeidőben fegyveres harcot vezetett idegen ország ellen. A magyar hatóságok „látszólagosan” elítélték magatartását és Kercától messze, Jászberénybe helyezték át. Továbbra is katonai pályán maradt és később megérdemelten sok elismerésben volt része.

A továbbra is idegen uralom alatt maradt szomoróczyiak a felkelés leverése után súlyos megpróbáltatásokat szenvedtek el. A fegyveresen harcoló férfiakat először Murska Sobotára (Muraszombat), onnan Mariborba (Marburg), majd Ljutomerbe (Luttenberg) szállították. Éhezették és kinozták őket. Pár hónap múlva bírói ítélet nélkül elengedték őket. Harcuk nem volt hiábavaló, mert a békekonferencia által kijelölt Határmegállapító Bizottság (meghatározó tagjait a győztesek: Anglia, Franciaország Olaszország és Japán megbízottai alkották) a vezetője David Cree angol ezredes, később sok szempontra – a fegyveres felkelésre is – tekintettel visszaadni rendelte Szomoróczyt Magyarországnak. A visszatérés, mintegy 30 hónapos idegen uralom után, 1922. február 9-én következett be. A község lakói nagyra értékelték a felkelők hősiességét és méltó emléket kívántak nekik állítani. A tisztességadás egybeesett a

köztség azon törekvéssel, hogy pótolni akarták az első világháború alatt minden községtől ellenszolgáltatás nélkül elvett – elrekvírált – harangokat. A szomoróczyiak még a megszállás éveiben gyűjtést indítottak a harangra. A pénzbeli felajánlásokat a megszállásra tekintettel többségében dinárban tették, de szerepelt közte magyar korona is. A harangot Sopronban öntötték 35 822 koronáért. Sopronból vasúton szállították Dávidházáig (később Bajánsenye része lett), onnan pedig fogattal a helyszínre. Szomoróczyon a harang pótlása jól szolgálta a hősi cselekedetre való emlékezést is: az új harangot a visszatérés első évfordulóján 1923. február 9-én szentelte fel Horváth Ferenc katolikus plébános és Hódossy Lajos református lelkész. Rajta a következő felírat olvasható: *Jugoszláv uralom alóli felszabadulás emlékére szerezte Szomoróczy község lakossága 1922. évben.* A harang elhelyezésére szolgáló szoknyás-haranglábat Szomoróczy református lakói még 1877-ben építették, ma műemlék jellegű. A négy harangoszlopot hevederek kötik össze, ferde kötések erősítik meg.

Ugyancsak a hősök emlékezetét szolgálta a korábban külön álló két községet összekötő közúton, a községek határvonalán a Szomoróczyiak által létesített emléktábla, valamint az I. világháború alatt meggyilkolt Tisza István miniszterelnök tiszteletére ugyanott ültetett emlékfá is. Az emlékfával jelezték, hogy a történelmi Magyar Szent Korona Országaihoz tartozónak tekintik magukat.

Az eseményekkor még különálló Kercza község is pótolta református templomából „elrekvírált”, harangját. Az új harangot 1922. október 29-én szentelték fel az első világháborúban elesett katonák emléktáblájával együtt.

Szomoróczy község lakossága Horváth Sándor gazda, előljáró, valamint Papp Sándor tűzoltóparancsnok szervezésében 1924 februárjában is megünnepelte az idegen uralom alóli felszabadulás emlékét. Az ünnepségen rész vettek a szomszédos község tűzoltó-egyesületei is. Ekkor határozták el, hogy az anyaországhoz való visszatérés napját (február 9.) minden évben megünneplik. Ez a második világháború kezdetéig így is volt, de aztán a háborús események miatt megszakadt.

E tanulmány szerzője kutatta és feltárta a több évtizede feledésbe merült a trianoni diktátumhoz kapcsolódó kercaszomori hősi eseményeket. Kutatásait a község idegen uralom alóli visszatérésének 80. évfordulóján, 2002. február 9-én tartott ünnepségen tette közzé a községben. Álláspontja szerint Magyarország a trianoni békediktátummal megcsönkített határain belül csak egy város van, mégpedig Balassagyarmat, amely saját erejére támaszkodva fegyverrel űzte ki 1919-ben a betolakodó cseh katonaságot. Ezért Balassagyarmat méltán, büszkén viseli a „Legbátrabb Város” („Civitas Fortissima”) megtisztelő címet. A történelmi eseményekre, a balassagyarmati példára is figyelemmel javasolta, hogy Kercaszomor kezdeményezze Vas megye közgyűlésének a „Legbátrabb község” cím adományozását. A javaslatot felkarolta Kapornaky Sándor polgármester és a képviselőtestület. Képviselőtestületi határozat született a kezdeményezésben, melyet Vas megye közgyűlése is támogatott. Az eseményekkor kormányzó baloldali koalíció az alulról indított felterjesztést nem támogatta, e magatartásának valódi indokát nem adta.

Ennek ellenére Vas megye két szervezete: a Vas Megyéért Egyesület és a Vas Megyei Honismereti Egyesület látva a kormányzati elodázó álláspontját úgy döntöttek, hogy a felkelés 82. évfordulóján (2002. augusztusi falunapon) megbecsülik a község egykori hősi helytállását és jogutódjuknak, Kercaszomornak a „Vas Megye Legbátrabb Községe” („Communitas Fortissima Comitatus Vas”) címet adományozta. A Vas Megyéért Egyesület külön köszönetét fejezte ki e sorok írójának a korábbi történészek feltárásáért és az elismerő cím kezdeményezéséért.

A község önkormányzata, mint az Árpád-kori „örállók” és a fegyveres felkelők késői leszármazottai, egyben képviselői nem nyugodtak meg indokolatlan, méltánytalan mellőzésükben. A község országgyűlési képviselője V. Németh Zsolt útnán, 2008 elején ismét kérték az 1920. augusztus 1-jei felkelés értékelését. Ekkor érdekes fordulat állt be az események menetében. A fordulat valódi oka ez esetben sem ismert. A parlamentet alkotó mind a négy párt és az ugyancsak a szocialista-szabaddemokrata koalíció alkotta kormány is fenntartás nélkül támogatta a község hőstettét elismerő cím adományozását. Ezt tükrözte 2008. október 28-i zárószavazás is. Az Országgyűlés egy ellenszavazattal, tartózkodás nélkül törvénybe iktatta: *Kercaszomor „Legbátrabb Falu” („Civitas Fortissima”) megtisztelő címet.* Ezzel Vas megyében két község szerzett mulhatatlan érdemeket trianoni békediktátummal szemben ellenállásban. Egyik Kercaszomor, a másik Szentpéterfa. Szentpéterfa Ausztriához történt átesetelése után hősiessé és eredményes küzdött Magyarországhoz való visszatéréséért, amiért a „Leghűségesebb Község” („Communitas Fidelissima”) címet érdemelte ki.

A község lakossága és önkormányzata a felkelő hősök emlékének ismételt felélesztéstől (2002-től) minden évben megünnepelte a felkelés napját (augusztus 1-jét) és az idegen uralom alóli visszatérést

Szervátius István „Életfa” című szobra

(február 9.). A község tárgyi emlékekkel gazdagodott az által is, hogy Szervátius István helyi szobrászművész megalkotta az „Életfa” című művét, amelyet a községi kultúrház közelében, a község központjában állítottak fel.

Ranky József határőrhadnagy a felkelés vezetője tiszteletére, a két község egykori határán, amely egyben a felkeléskori „idegen megszállási határvonal” is volt emlékfát ültettek. Tervbe vették a felkeléssel összefüggő önálló emlékpark létesítését is.

Dr. Zsiga Tibor

Irodalom: *Arady Lajos:* Dokumentumok a jugoszláv–magyar határ kialakulásáról (1918–1919) In. Századok 1982. 2. sz. 323–337. old.; *Békássy Jenő:* Zala vármegye feltámadása Trianon után. Hungária Hírlapnyomda Rt., Bp. 1930.; *Borovszky Samu:* Vas Vármegye. (Magyarország vármegyei és városi sorozat reprint kiadása.) Dóvin Művészeti Kft. Bp. 1989. 595. old.; Magyar Statisztikai Közlemények 42. köt. Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása I. Bp. 1912. 58–85. old.; Kercaszomor Község Önkormányzat Hivatalos Honlapja (www.Kercaszomor.hu) *Communitas Fortissima* – 2010. március 29.; *Strausz Antal:* Alsólendva története. (Strausz Antal Alsólendva rk. Plébános sajtókezű, korabeli naplójegyzetei. Őrzési helye: Alsólendva (Lendava – Szlovénia) Rk. Plébánia Hivatal); *Zsiga Tibor dr.:* Muravidéktől Trianonig. Magyar Nemzetiségi Intézet Lendva (Lendava) 1996. 207. old.

BEDÉCS GYULA (szerk.):

Az I. világháború emlékeztetői Pozsony vármegyétől Vas vármegyéig Győr, 2010. 384 old.

Dr. Marossy Endre történész szerint a kötet három szempontból nyereség a honismereti mozgalom számára.

Történelmi forrásokon és eseményeken keresztül bemutatja a Nagy Háború végéig terjedő időszakra vonatkozóan a térség háborús emlékeit. A békeszerződés után az eddig egységes terület mozaikjaira esett, de az összefüző szálak még élnek és kimutathatók. A kötet több tanulmánya is bizonyítja ezt. Az egyik ismerteti a Felsőpulya – Kőszeg környéki hadgyakorlatot. Források alapján bemutatják, hogyan harcoltak a 76. honvéd gyalogezredben egymás mellett a csallóközi, a rábaközi és a Fertő-menti katonák. A kötet bemutatja továbbá, hogy a Csallóköz hősi emlékműveinek motívumai miként hordozzák a magyarsághoz való tartozás gondolatát.

A szerkesztő harminc évig állt egy neves gimnázium katedróján. Természetes, hogy a tanulmányok a tanári munkát is szolgálják. *Naplók, levelek, versek, katonadalok, életrajzok* segítik a háború rettenetének feltárását és a méltó emlékezést. A kötet olyan verseiből válogat, amelyek valamilyen képpen kötődnek a térséghez.

A kiadvány valamennyi tanulmánya megfelel a *tudományosság* és az *ismeretterjesztés* igényeinek. A 350 oldalas kötet a legtisztább civil kezdeményezéssel és települési összefogással született meg. Örvendetes, hogy ilyen sokan megérezték a könyv szükségességét, a neves alkotógarda pedig nem hagyta cserben a támogatókat. A Bedécs Gyula szerkesztette kötettel egy értékes kiadvány körül remélhetően nem csak egy példányban a térség minden iskolájába és könyvtárába.

Kiadta a győri Széchenyi István Egyetem Universitas-Nonprofit Kft. Megvásárolható a győri, a soproni és a szombathelyi antikvár könyvesboltokban. Ára 2200 Ft.